

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**Wydział Towaroznawstwa
i Zarządzania Produktem**

Katedra Towaroznawstwa Żywności

Natalia Maruszewska

Rozprawa doktorska

**Doskonalenie procesu certyfikacji
gospodarstw ekologicznych w Polsce**

Promotor

dr hab. inż. Jacek Łuczak prof. nadzw. UEP
Katedra Znormalizowanych
Systemów Zarządzania UEP

Promotor pomocniczy

dr inż. Małgorzata Miśniakiewicz
Katedra Towaroznawstwa Żywności UEP

Kraków 2019

Wstęp

Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania, który łączy troskę o żyzność gleby i wysoką biologiczną jakość wytwarzanej żywności z rezygnacją ze stosowania syntetycznych środków produkcji rolnej (zarówno nawozów, jak i środków ochrony roślin). Ekologiczna metoda produkcji uznawana jest za naturalną i przyjazną środowisku oraz pozwalającą uzyskać trwałe i samowystarczalne systemy uprawy roślin i utrzymania zwierząt, który jest akceptowalny zarówno pod względem etycznym, jak i estetycznym. Z punktu widzenia konsumentów, szczególnie ważne jest zapewnienie o ekologicznej jakości żywności produkowanej zgodnie z wymogami rolnictwa ekologicznego, a tym samym płynących z niej korzyści zdrowotnych. Na przestrzeni ostatniego stulecia powstało wiele koncepcji rolnictwa ekologicznego, które po etapie instytucjonalizacji zostało ostatecznie uregulowane prawnie¹.

Gospodarstwa rolne, które decydują się na produkcję metodami ekologicznymi (podobnie jak inni producenci ekologiczni) podlegają systemowi kontroli rolnictwa ekologicznego, który jest gwarantem dla konsumenta, że produkty ekologiczne znajdujące się w obrocie zostały wytworzone zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego. Kontrola w rolnictwie ekologicznym nie dotyczy cech produktu żywnościowego, a sposobu jego produkcji, a potwierdzeniem spełnienia wymogów prawnych jest udzielenie certyfikatu ekologicznego². W polskiej literaturze jak dotąd nie podjęto tematu certyfikacji rolnictwa ekologicznego, pod kątem oceny teoretycznych podstaw i aspektów praktycznych.

W pracy określono cel główny, konieczne dla jego realizacji cele szczegółowe oraz hipotezy badawcze. Głównym celem pracy było opracowanie zaleceń do doskonalenia procesu oceny gospodarstw ekologicznych, z uwzględnieniem istotności czynników mających wpływ na prawidłową organizację i przebieg procesu certyfikacji. Sformułowane hipotezy koncentrują się weryfikacji uwzględnienia istotnych czynników związanych z organizacją i przebiegiem kontroli w procesie oceny gospodarstw ekologicznych realizowanym przez jednostki certyfikujące rolnictwo ekologiczne w Polsce. W pracy postawiono hipotezę główną oraz uszczegóławiającą ją cztery hipotezy szczegółowe (H1-H4).

Praca składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale zawarto charakterystykę idei rolnictwa ekologicznego – jego genezę, podstawy prawne, uznane zasady oraz oddziaływanie tej metody produkcji rolnej na środowisko. W rozdziale drugim przedstawiono

¹ Tyburski J., Żakowska-Biemans S., *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*, Wyd. SGGW, Warszawa 2007, s. 7-25, 168-196.

² Sobczyk W., *Rolnictwo i środowisko*, Wyd. AGH, Kraków 2013, s. 251-252.

funkcjonowanie rynku żywności ekologicznej w Polsce i na świecie, wraz z perspektywami jego funkcjonowania w przyszłości. W ostatnim rozdziale teoretycznym umieszczono opis systemu certyfikacji rolnictwa ekologicznego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem przebiegu procesu certyfikacji i kontroli gospodarstw ekologicznych oraz procedur stosowanych przez jednostki certyfikujące. Część empiryczna rozprawy została przedstawiona w kolejnych dwóch rozdziałach. W rozdziale czwartym zawarto cele i hipotezy badawcze, opisano plan i metodykę badań oraz przedstawiono wyniki poszczególnych części badań naukowych prowadzonych w ramach realizacji rozprawy. Ostatni rozdział stanowi charakterystyka opracowanych w wyniku badań zaleceń do doskonalenia oceny gospodarstw ekologicznych w Polsce, wraz z testowaniem możliwości ich zastosowania w praktyce.

W niniejszej rozprawie stosuje się określenia *certyfikacja*, *kontrola* oraz *ocena* gospodarstw ekologicznych. Pojęcie *certyfikacji* oraz *kontroli* zostało zdefiniowane w normie PN-EN ISO/IEC 17000:2006 *Ocena zgodności – Terminologia i zasady ogólne*, zgodnie z którą *certyfikacja* to wystawienie przez stronę trzecią oświadczenia opartego na decyzji poprzedzonej przeglądem, że spełnienie wyspecyfikowanych wymagań zostało wykazane w odniesieniu do wyrobów, procesów, systemów lub osób; natomiast *kontrola* (inaczej *inspekcja*) to badanie projektu wyrobu, wyrobu, procesu lub instalacji i określenie ich zgodności z wyspecyfikowanymi wymaganiami lub, na podstawie profesjonalnego osądu, z wymaganiami ogólnymi³. Zgodnie z normą PN-EN ISO/IEC 17065:2013 *Ocena zgodności. Wymagania dla jednostek certyfikujących wyroby, procesy i usługi* działania związane z oceną mogą obejmować: przegląd projektu i dokumentacji, pobieranie próbek, badania, inspekcje i audit⁴. Ocena, jako element procesu certyfikacji gospodarstw ekologicznych, jest zatem pojęciem szerszym niż kontrola przeprowadzana na miejscu w gospodarstwie. W pracy zamiennie wykorzystywane są określenia „certyfikacja” oraz „ocena”, przy czym badanie uzupełniające (B4) koncentruje się na węższym ujęciu – kontroli, która ogranicza się do wizyty kontrolnej na miejscu, weryfikacji dokumentacji oraz udokumentowania wyników kontroli.

Realizacja rozprawy doktorskiej byłaby niemożliwa bez współpracy jednostek certyfikujących oraz producentów ekologicznych, którzy wzięli udział w badaniach. Niniejszym składam serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do realizacji badań za pomoc oraz życzliwą współpracę.

³ PN-EN ISO/IEC 17000:2006 *Ocena zgodności – Terminologia i zasady ogólne*, pkt 4.3.

⁴ PN-EN ISO/IEC 17065:2013 *Ocena zgodności. Wymagania dla jednostek certyfikujących wyroby, procesy i usługi*.